

מדורלי

אזהרים ושרים הפיוטי ל"ג בעומר

רבי שמעון בר יוחאי ובנו בצערה

[פעם אחת] ישבו רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, וישב אצלם יהודה בן גרים. פתח רבי יהודה ואמר: "כמה נאים מעשיהו של אומה זו [הרומאים]! - תיקנו שווקים [רחובות], תיקנו גשרים, תיקנו מרחצאות...". רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: "כל מה שתקנו לא תיקנו אלא לצורך [בשביל] עצמם; תיקנו שווקים - להושיב בהם זונות; מרחצאות - לעדן בהם את עצמם; גשרים - ליטול מהם מכס...". הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות [לרומאים]. אמרו [הרומאים]: "יהודה שעילה [ששייב אותנו] - יתעלה; יוסי ששתק - יגלה לציפורי; שמעון שגינה [שאמר דברי ביקורת] - ייהרג!"

הלך הוא ובנו, התחבאו בבית המדרש. כל יום הייתה מביאה להם אשתו פת וקנקן מים ואלכו. כאשר גברה הגזרה, אמר לו לבנו: "נשים דעתן קלה עליהן, שמא יצערו [יענו] אותה ותגלה אותנו..."

הלכו והתחבאו במערה. התרחש נס, נברא להם עץ חרוב ומעיין מים, והיו פושטים בגדיהם, והיו יושבים עד צווארם בחול. כל היום היו לומדים, ובעת התפילה היו מתלבשים ומתעטפים, ואחר פושטים את בגדיהם על מנת שלא יבלו [יהרסו].

ישבו שתיים-עשרה שנים במערה. בא אליהו ועמד בפתח המערה, אמר: "מי יודיע לבר יוחאי שמת הקיסר ובטלה גזרתו...?"

יצאו. ראו בני אדם שהם חורשים וזורעים, אמר [ו]: "מניחין [עוזבים] חיי עולם ועוסקים בחיי שעה?!" כל מקום שנתנו עיניהן [שהביטו בו] - מיד נשרף.

יצתה בת קול ואמרה להם: "להחריב עולמי יצאתם? - חזרו למערתכם!" חזרו הלכו וישבו שנים-עשר חודש. [אמרו לעצמם]: "משפט רשעים בגיהנום שנים-עשר חודש."

יצתה בת קול ואמרה: "צאו ממערתכם!"

יצאו. כל מקום שהיה מכה [מקלקל] רבי אליעזר היה מרפה [מתקן] רבי שמעון. אמר לו: "בני, די לעולם אני ואתה."

בערב שבת ראו וקן אחד שהיה שני צורות הדסים ורץ בין השמשות. אמרו לו: "אלה למה לך?" אמר להם: "לכבוד שבת". אמרו לו: "ויהא די לך באחד?" אמר להם: "אחד כנגד 'שמור' ואחד כנגד 'זכור'". אמר לו לבנו: "ראה כמה חביבות מצוות על ישראל", נתישבה דעתם.

שמע רבי פנחס בן יאיר חתנו ויצא לקראתו. הכניסו לבית המרחץ והיה מרפא את בשרו. ראה שהיו סדקים בגופו, היה בוכה, והיו נושרות דמעותיו והיה [בר יוחאי] מצווח [מכאב].

אמר לו: "אוי לי שראיתך בכך?" אמר לו: "אשריך שראיתני בכך, שאלמלי ראיתני בכך לא מצאת בי כך..."

אמר [רבי שמעון לעצמו]: "הואיל [מאתר] והתרחש נס [וניצלתו מהרומאים] אלך ואתקן דבר..."

על פי תלמוד בבלי, מסכת שבת, דפים ע"ג-ע"ד

בר יוחאי

רבי שמעון לביא

בר יוחאי נמשחת - אשריך!
שמן ששון מחבריך.
בר יוחאי, שמן משחת קדש נשאת ציץ נזר הקדש,
נשאת ציץ נזר הקדש,
בר יוחאי מושב טוב ישבת,
במערת צורים שעמדת,
בר יוחאי עצי שטים עומדים,
אור מפלא אור הקודם הם יוקדים,
בר יוחאי ולשדה תפוחים סוד תורה כפיצים ופרחים,
בר יוחאי נאזרת בגבורה, וחרב הוצאת מתערה
בר יוחאי למקום אבני שיש גם גלת כותרת על עיש,
בר יוחאי בקדש הקדשים, שבע שבתות סוד חמשים,
בר יוחאי ירד חכמה קדומה לב (שלשים ושתים) נתיבות ראשית תרומה
בר יוחאי אור מפלא רום מעלה תעלומה ואין קורא לה,
בר יוחאי אשרי יולדתך, ואשרי העומדים על סודך,
בר יוחאי אור מפלא רום מעלה יראת מלהביט כי רב לה, נמת: עין לא תשורך,
בר יוחאי אשרי העם לומדך, לבושי חשן תמיד ואוריך.

על הפיוט

פיוט זה הוא פיוט שבח לרבי שמעון בר יוחאי בשפת הקבלה. הפיוט זכה לתפוצה עצומה בכל קהילות ישראל, וזומה שאין עוד טקסט קבלי שחדר לתודעת הציבור הרחב כמוהו. את ראשית דרכו עשה הפיוט בטריפולי שבלוב - שם הושר בנעימה שהלחין רבי שמעון לביא, והוא הושר גם בתרגום לערבית היהודית. לאחר שהגיע הפיוט לתלמידי האר"י בצפת, הם אימצוהו בלחט רב והפיצוהו בכל קהילות ישראל.

הפיוט מושר בקבלת שבת, ובכמה קהילות לאחר תפילת ערבית של שבת או במהלך ליל השבת. זהו הפיוט המרכזי המושר ב"ג בעומר, ביום ההילולה [יום פטירת צדיקים] של רבי שמעון בר יוחאי. יש קהילות הנוהגות לשיר אותו גם כמעמד ברית המילה.

על המחבר

רבי שמעון לביא היה רב, מקובל, רופא, אסטרונום ומשורר. הוא נולד בספרד ובילדותו גלה ממנה לפאס שבמרוקו. לאחר שחי שנים רבות בפאס החליט לעלות לארץ ישראל. בדרכו לארץ ישראל הגיע לטריפולי שבלוב. בטריפולי מצא רבי שמעון קהילה השרויה בדלות חומרית ורוחנית והחליט להישאר בה, לשקמה וללמד בה תורה. יהודי לוב מעריצים את רבי שמעון לביא ומייחסים לו את תקומתה הרוחנית. רבי שמעון חיבר פיוטים רבים אולם התפרסם בזכות הפיוט "בר יוחאי". ספרו החשוב ביותר הוא "כתם פי" - פירוש לספר הזוהר המיוחס לרבי שמעון בר יוחאי. רבי שמעון לביא נפטר בלוב בשנת 1585.

חג האש

מילים: דודו ברק
לחן: טוני אנטונל הלפמן

האש הכי קטן,
היה האש הפזול,
ויזאנו אל האש, אש,
בשיר ובמחול,
קשתנו על שפתנו
ואזינו באש,
האש האשית,
שלהבות של אש ואור.

האש הכי קטן,
לדד התאיר,
הוא הפזול הפזול,
הוא ל"ג בעומר.

האש הכי מדליק,
בשעת ערבית היה נברא,
בשלהבותיו האשית,
אנשים למדורה.

שירתו הנאה,
אש בקע מן הקמח,
ושוב אליה נואה,
תפוחי האשית.

האש הכי קטן...

האש הכי שרול,
קרא איתנו אל האש,
וכחו מתק בשול,
קרדיים התחלנו לקושש.
סוכב אש צרה לו
וכוכב אש צרה לו,
ושיר קטן שרה לו,
מבקש את בר סוכבא.

האש הכי קטן...

"שווה ציטוט"

מאמרותיו של רבי שמעון בר יוחאי

"רבי שמעון [בר יוחאי] אומר: שלושה כתרם [מעלות, דרגות] הם - כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן [על כולם]."

משנה, מסכת אבות, יד, יג

"אמר רבי שמעון בר יוחאי: כל העוזר את ישראל, כאילו עוזר את השכינה [האל]."

מדרש תנחומא, פרשת ויחי, סימן ה
"רבי שמעון בן יוחאי אומר: בוא וראה כמה חביבין [אהובים] ישראל לפני הקדוש ברוך הוא. שבכל מקום שגלו - שכינה עמה".
תלמוד בבלי, מסכת מגילה, דף כט עמוד א

פינת רשבי בתונים

בתונים נהגו לנסוע מכל רחבי המדינה לבית הכנסת העתיק "אל גריבה" הנמצא על האי גריבה הסמוך לתונים. שם נהגו לעמוד בתפילה כל היום, ולעת ערב ערכו סעודה גדולה לעניים. אלה שלא יכלו לנסוע לגריבה, היו מתאספים בבתי כנסיות. כל משפחה הכינה לעצמה פינה מיוחדת שנקראה "פינת רשבי". בפינה זו מדליקים מנורה אלה לזכר הצדיק שזכותו הגנה עליהם במשך השנה כולה. בתום הלימוד הייתה נערכת סעודה גדולה שהייתה מיועדת בעיקר לבני הנוער.

על פי יצחק אלפסי, נרות שבת, בתוך: ספר האש והחומה, כרך ו, עמ' 363

פירושי מילים

נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך - אשריך שנמשחת בשמן השמחה, יותר מחבריך. **שמן משחת קדש** - השמן שמשחו בו את כלי המקדש ואת אהרן ובניו (ויקרא ח, יב). **ממדת הקדש** - מכלי הקודש. **נשאת** - לבשת. **ציץ נזר הקדש** - הציץ היה אחד מבגדי אהרן הכהן. **חבוש על ראשך פאךך** - פאךך הוא כינוי לתפילין. **מושב טוב ישבת** - ישיבתך במערה הייתה לטובה. **צורים** - סלעים. **שם** - במערה. **קניית הודך והדרך** - למדת תורה והגעת למדרגה רוחנית גבוהה. **עצי שטים עומדים** - כינוי לסודות התורה. **אור מפלא... יוקדים** - כינוי לסודות התורה. **יורוך** - ילמדו אותך. **ולשדה תפוחים** - כינוי לגן עדן. **עלית ללקוט בו מרקחים** - עלית ללקוט מרקחות, שמנים ובשמים, שהם דברי הסוד. **כפיצים ופרחים** - כמו פרחים שהולכים ומתרבים. **נעשה אדם נאמר בעבורך** - למענך היה ראוי לברוא את העולם. **נאזרת בגבורה** - אזרת אומץ. **ובמלחמת אש דת השערה** - נאבקת בתוקפים את הדת. **צורריך** - אויבך. **למקום אבני שיש הגעת** - הגעת לעולמות רוחניים גבוהים. **לפני אריה** - כינוי לה'. **ליש מילה נרדפת לאריה**. **גלת כותרת על עיש** - עיש היא קבוצת כוכבים בשמים, שצורתה צורת גולה (כלי קיבול) ובתוכה כותרת (צורה דמוית כדור). **תשוירי** - ראית, גילית את הסודות הרמוזים בכוכבים. **ומי ישוךך** - מי יזכה לראותך. **בקדש הקדשים** - כינוי למעלה רוחנית גבוהה שאליה הגיע רבי שמעון בר יוחאי. **קו ירוק** - כינוי למקום שממנו התחילה בריאת העולם. **מחדש חדשים** - בר יוחאי הגיע להשגות רוחניות גבוהות ובעקבותיהן חידש חידושים בתורת הסוד. **שבע שבתות** - שבעת השבועות של ספירת העומר. **סוד חמשים** - ספירת העומר נמשכת חמשים יום ולפי תורת הקבלה רמוזים בהם סודות עמוקים. **קשרת קשרי ש"ן קשריך** - בתפילין חקוקה האות ש"ן. בקשרי התפילין רמוזים סודות עמוקים שנגלו לבר יוחאי. **חכמה קדומה** - האות 'ו' מסמלת דרגה רוחנית גבוהה המכונה בקבלה "חכמה". **השקפת לכבודו פנימה** - ראית את כבוד ה'. **לב (שלשים ושתים) נתיבות** - שלושים ושתים הדרכים שבהן נברא העולם. לפי הקבלה ברא האל את העולם באמצעות עשרים ושתים אותיות האלף-בית ועשר הספירות (דרגות רוחניות). **ראשית תרומה** - כינוי לבריאת העולם. **את כרוב** - אתה משול לכרוב, לדמות מלאך. **ממשח זיו אורך** - מואר בשמן שבו אתה משוח. **אור מפלא רום מעלה יראת מלהביט** - חששת להביט באור המופלא של התגלות ה'. **כי רב לה** - האור של ה' גדול ומרובה ואי אפשר להביט בו. **תעלומה** - דרגה רוחנית זו נעלמה, בלתי ניתנת להשגה. **ואין קורא לה** - דרגה רוחנית זו מכונה "אין". **נמת** - אמרת, חשבת. **עין לא תשוךך** - עין לא תראך בשל גדולתך הרוחנית הגבוהה. **העומדים על סודך** - המבינים את תורתך. **לבושי חשן תמיד ואוריך** - החושן היה לבושו של הכהן הגדול. אורים ותומים הוא שמן של אבני החושן שהיו על בגדי הכהן הגדול ובאמצעותן היו מפנים שאלה לאל ומקבלים תשובה. בפיוט תומים ואורים הוא כינוי לתלמידי רבי שמעון.

צותו של רבי שמעון בר יוחאי

באותו יום שעמד רבי שמעון להסתלק מן העולם (למות), ולפי המסורת היה זה בל"ג בעומר... התכנסו החברים [התלמידים] לבית רבי שמעון... אמר רבי שמעון: "הרי עתה שעת רצון היא... [ואני רוצה לומר לפניכם] דברים קדושים [סודות התורה], שהיו מוסתרים עד עכשיו... עכשיו אומר אני לבדי וכולם יקשיבו לדבריי..."

כל אותו יום [שלימד רבי שמעון את תורת הסוד] לא פסקה אש מן הבית והיה אור ואש סביב רבי שמעון ולא יכול איש לגשת אליו. לאחר שהאש דעכה נראה המאור הקדוש, קודש קדושים [כינוי לרבי שמעון בר יוחאי], שוב על ימינו ופניו שוחקות... לקהוהו [תלמידיו] כמיטה וכל הבית העלה ריחות טובים... באו בני מירון והפצירו בהם שיקברו אותו בכפרם. לאחר שהכניסוהו בקבורה עלתה מיטתו לאוויר ואש ליהטה אותה. שמעו [כולם] קול: "היכנסו ובואו להילולה של רבי שמעון בר יוחאי... כמה גורות רעות [שהיו תעודות לבוא על עם ישראל] מתבטלות בזכותך."

על פי ספר הזוהר, רש"י ע"פ ר"ב ע"פ ר"ב

מדוע שמחים בל"ג בעומר?

ביום ל"ג בעומר התחיל רבי עקיבא ללמד את רבי שמעון בר יוחאי ואת חבריו תורה (על פי דברי רבי חיים יוסף דוד אזולאי). מכאן שהסיבה לשמחה הגדולה שמריבים בה ביום ל"ג בעומר היא המפנה החשוב שחל ביום זה: בל"ג בעומר פסקה המגפה שגרמה למותם של עשרות אלפים מתלמידי רבי עקיבא. רק אז התפנה רבי עקיבא לשוב וללמד תורה לתלמידיו ובראשם רבי שמעון. בזכות מסירות נפשם של רבי שמעון בר יוחאי וחבריו ללימוד התורה ומאמצייהם להנחילה לדורות הבאים, הצליחו לחדש את מסורת לימוד התורה שכמעט ונשכחה מישראל.

על פי הראשון לציון, הרב הראשי לישראל, אליהו בקשי דורון, ל"ג בעומר, שנה בשנה, תשס"ז